

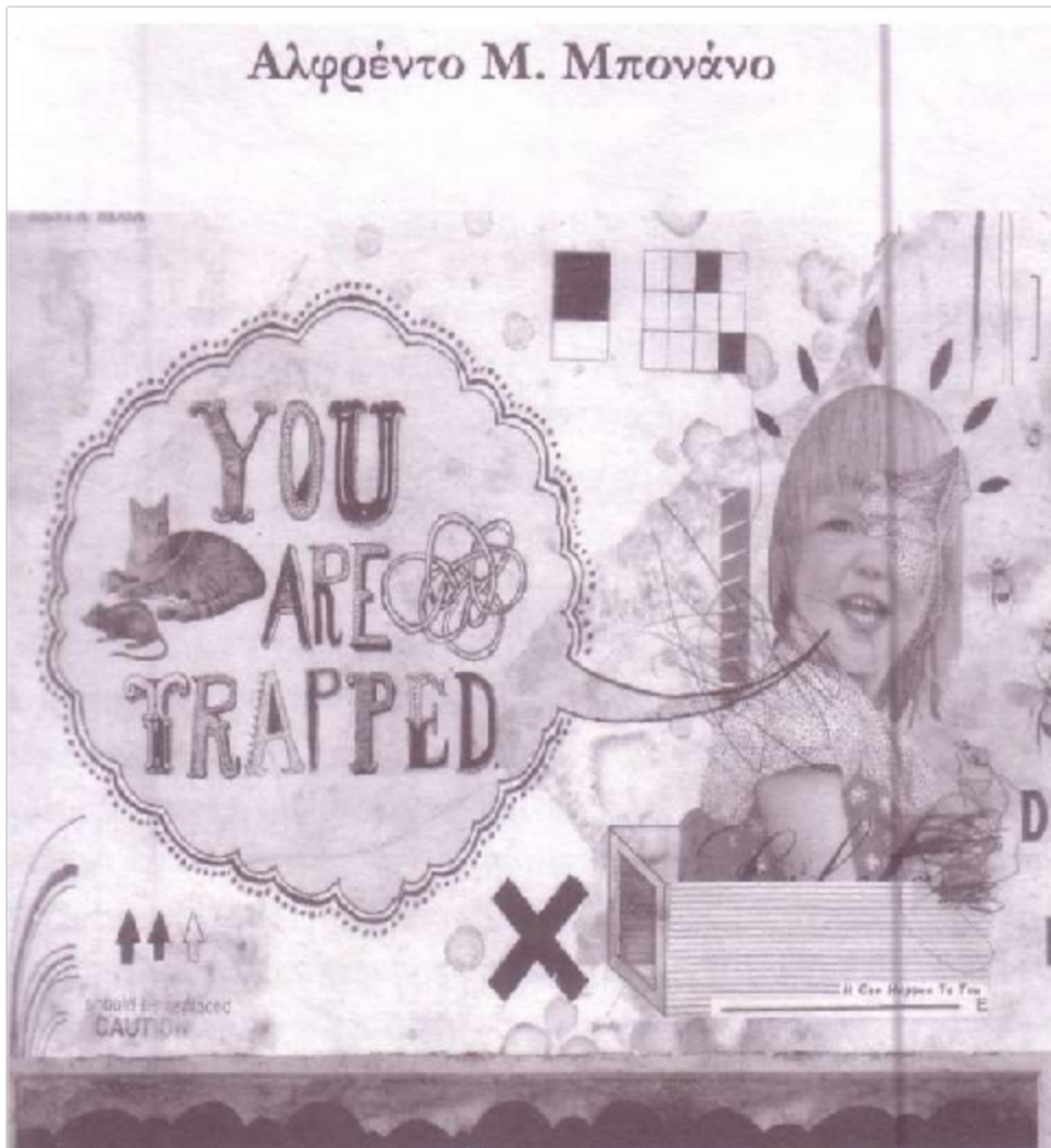
Αλφρέντο Μ. Μπονάνο

Οι νέοι σε μια
μεταβιομηχανική κοινωνία

εκδόσεις Τζεντάι

Οι νέοι σε μια μεταβιομηχανική κοινωνία

Το παρόν κείμενο δημοσιεύτηκε στο τεύχος 61 στο περιοδικό «Anarchismo» που κυκλοφόρησε στην Ιταλία τον Ιούλιο του 1988. Μεταφράστηκε και εκδόθηκε στην Αθήνα την άνοιξη του 2007.

Η ανοικοδόμηση του κεφαλαίου και του Κράτους, έτσι όπως πραγματοποιείται σήμερα, προτείνει έναν επαναπροσδιορισμό των ταξικών σχέσεων μέσω νέων προοπτικών. Αυτοί που κατέχουν και θα κατέχουν στο μέλλον τα τεχνολογικά όργανα, θα έχουν και την εξουσία και θα καταφέρουν να διαχειριστούν τη συναίνεση. Αυτοί θα είναι οι «εντός» σε μια πραγματικότητα κυριαρχίας. Οι υπόλοιποι θα είναι οι «εκτός», καταδικασμένοι σε μια «παθητική» χρήση της τεχνολογίας. Η τελειοποίηση αυτής της διαδικασίας θα επιτευχθεί μέσω της απώλειας όσων κατέχει η τάξη των «εκτός» και σε πρώτο επίπεδο, του πολιτισμού της. Αυτοί που υφίστανται αυτήν την πίεση είναι οι νέοι. Ανάμεσα τους θα φανεί ποιοι θα είναι οι μελλοντικοί «εκτός» και «εντός». Και φυσικά δεν θα είναι ο χώρος ταξικής καταγωγής αυτός που θα καθορίσει ποιος θα γίνει τι. Οι καθοριστικοί παράγοντες θα είναι άλλοι. Αυτό το κείμενο προσπαθεί να

περιγράφει σε βάθος αυτούς τους νέους καθοριστικούς παράγοντες της ταξικής επιλογής.

Οι νέοι σε μια μεταβιομηχανική κοινωνία

Οι ταξικές μετατροπές

Ο επαναπροσδιορισμός της κυριαρχίας σε μια κοινωνία όπως η δική μας, που χαρακτηρίζεται από βίαιες διαδικασίες δομικών αλλαγών, περνά μέσω ενός νέου ορισμού των ταξικών σχέσεων.

Οι παλιές αυστηρές αντιπαραθέσεις του παρελθόντος αντικαθίστανται από νέα σχήματα. Το σικηνικό διαλύεται αλλά δεν χάνει το συγκρουσιακό του χαρακτήρα. Από τη μια υπάρχουν οι προνομιούχοι και από την άλλη οι μη προνομιούχοι. Πάνω στη φύση αυτών των προνομίων υπάρχουν πολλά να συζητήσουμε. Δεν μπορούμε πια να μιλάμε με όρους έλλειψης αλλά με όρους κατοχής διαφορετικών πραγμάτων. Έτσι λοιπόν ο προνομιούχος του σήμερα κατέχει κάτι ή έστω την ελπίδα για κάτι, το οποίο ο μη προνομιούχος όχι μόνο δεν κατέχει αλλά και ούτε κατανοεί διότι δεν το γνωρίζει.

Ο επαναπροσδιορισμός των ταξικών σχέσεων περνά, κατά τη γνώμη μου, μέσα απ' αυτή τη διαδικασία σταδιακής απώλειας της γνώσης, της κατοχής ενός πράγματος το οποίο ήταν απαραίτητο και για τους ίδιους τους εκμεταλλευτές. Οι οποίοι, σήμερα, κατασκευάζουν μια διαφορετική τάξη των κοινωνικών συνθηκών, τόσο διαφορετική που δεν υπάρχει πια η ανάγκη εκείνων των πραγμάτων που κατείχαν οι εκμεταλλευόμενοι στο παρελθόν (όπως π.χ. η εργατική δύναμη σε πρώτο επίπεδο). Να γιατί η νέα ταξική κατάσταση βασίζεται στις καινοτόμες διαδικασίες της τεχνολογίας, πολύ περισσότερο απ' ότι στο παρελθόν.

Το παλιό επαναστατικό σύνθημα «Μπορούμε να καταστρέψουμε τα πάντα γιατί μπορούμε να τα ξαναφτιάξουμε εφ' όσον εμείς τα έχουμε δημιουργήσει όλα αυτά», φράση που αποδίδεται στον Ντουρρούτι αλλά κυκλοφορούσε γενικά και στους διάφορους επαναστατικούς κύκλους της παραδοσιακής εργατικής τάξης (η οποία εμμένει ακόμα ως τάξη στην υπεράσπιση του μισθού), δεν ισχύει πια. Σήμερα μπορούμε να το αντικαταστήσουμε με ένα άλλο: «Πρέπει να καταστρέψουμε τα πάντα γιατί δεν θα μπορέσουμε ποτέ να χρησιμοποιήσουμε με απελευθερωτικό τρόπο αυτά που τα αφεντικά φτιάχνουν σήμερα για να διαφυλάξουν την κυριαρχία τους και γιατί πρόκειται για κάτι που δεν θα το γνωρίσουμε ποτέ, μένοντας στο εσωτερικό μιας ταξικής διάστασης όπως η σημερινή».

Κατά το παρελθόν η καταστροφή θα μπορούσε να ήταν και ένα «ατύχημα», εν πάση περιπτώσει όχι βαρύ, γιατί από τα ερείπια θα μπορούσε να φτιαχτεί ο ελεύθερος κόσμος. Σήμερα πρόκειται για ένα απαραίτητο βήμα γιατί μόνο μέσω της καταστροφής όλων αυτών των πραγμάτων που έφτιαξαν τα αφεντικά, ή τουλάχιστον ξεκινώντας από την εφαρμογή των μεταβιομηχανικών νέων τεχνολογιών, θα μπορέσουμε να φτιάξουμε τη μελλοντική ελεύθερη κοινωνία.

Η απώλεια νοήματος της παλιάς κατανομής

Οι ταχύτατες και βίαιες διαδικασίες αλλαγής της κοινωνικής τάξης κατέστρεψαν το νόημα και τη σημασία των παλαιότερων ταξικών υποδείξεων.

Έχει πολύ μικρή σημασία πια να μιλάς για «προλεταριάτο» και «υποπρολεταριάτο». Το ίδιο ισχύει και για την «εργατική τάξη», πράγμα που επιφέρει βαθύτατες συνέπειες στις επαναστατικές αποφάσεις. Επίσης νέα

μπερδέματα βγήκαν στην επιφάνεια όσον αφορά το νόημα των λέξεων που περιγράφουν την κυρίαρχη τάξη: καπιταλιστής, πολιτικός, εισοδηματίας, υπάλληλος, διευθυντής, κ.τ.λ. Η «αστική τάξη» σαν περιεχόμενο έχει πια εντελώς καταστραφεί.

Για να προσανατολιστούμε καλύτερα, νομίζω ότι πρέπει να ανατρέξουμε σε μια μεγαλύτερη σαφήνεια και θα πρέπει να αποφύγουμε την κοινότυπη αντικατάσταση των παλιών ιδεολογικών σχημάτων με νέα. Αντιλαμβάνομαι ότι πολλοί σύντροφοι αποφεύγουν να προφέρουν ή να αναφέρονται σε λέξεις όπως «προλετάριος» ή «αστική τάξη» και απ' αυτήν τους τη δυσκολία συμπεραίνω ότι υπάρχει ενδόμυχα η συνείδηση αυτών των μεγάλων αλλαγών που ζούμε αυτά τα χρόνια. Όμως η απλή εγκατάλειψη κάποιων λέξεων δεν φτάνει. Χρειάζεται να εμβαθύνουμε σε αυτά τα πράγματα αν θέλουμε να αποφύγουμε τον κίνδυνο, αργά ή γρήγορα, μια λέξη να αντικαταστήσει το αντικείμενο και να συνεχίσουμε να «ονειρευόμαστε» αυτό το αντικείμενο αντί να το κατέχουμε.

Οι εντός και οι εκτός

Πριν από καιρό, πρότεινα ένα διαχωρισμό που βασιζόνταν σε αυτές τις δύο κατηγορίες. Απ' τη μια οι εντός, κλεισμένοι στον τευτονικό τους πύργο, κάτοχοι της νέας τεχνολογίας και μόνο γι' αυτό, κυρίαρχοι. Απ' την άλλη, οι εκτός, προορισμένοι σε μια παθητική χρήση της τεχνολογίας, αποστερημένοι από κάτι που δεν θα είναι ποτέ το «εργασιακό» τους όπλο, και γι' αυτό κυριαρχούμενοι.

Εξήγησα ότι αυτός ο διαχωρισμός προσαρμόζεται αρκετά στην μεταβιομηχανική πραγματικότητα. Η τεχνολογία σήμερα είναι ο πλούτος, πέρα απ' το απλό «οικονομικό κεφάλαιο», το οποίο θα μειώνεται ολοένα και

περισσότερο. Αυτή η τεχνολογία δεν μπορεί να ανήκει σε όλους. Οι περισσότεροι θα είναι ικανοί να την χειρίζονται παθητικά και δεν θα καταλάβουν ποτέ τίποτα περισσότερο από το πάτημα ενός κουμπιού. Οι λιγότεροι (οι εντός) θα κατευθύνουν τις έρευνες και θα διαχειρίζονται την εξουσία μέσω της αποκλειστικής κατοχής της τεχνολογικής γνώσης.

Για να διασφαλίσουμε το σαφή και οριστικό διαχωρισμό, για να αποφύγουν τον κίνδυνο να οικειοποιηθούν οι εκτός αυτήν την τεχνολογία, θα πρέπει να φτιάξουν ένα τείχος, πολύ πιο αποτελεσματικό από τα παλιά τείχη του παρελθόντος, από τα χρηματοκιβώτια, από τις φυλακές, από τα τρελοκομεία. Αυτό το τείχος θα είναι η έλλειψη ενδιαφέροντος. Κανείς μας δεν ενδιαφέρεται για κάτι που δεν γνωρίζει, κανείς μας δεν αγωνίζεται για να αποκτήσει κάτι που μας είναι «ξένο», κάτι που δεν θέλουμε να το αποκτήσουμε γιατί δεν το γνωρίζουμε. Και όσο θα είμαστε έξω απ' την τεχνολογία τόσο θα χάνουμε το ενδιαφέρον μας γι' αυτήν. Αυτή η διαδικασία αδιαφορίας θα βαδίζει μαζί με την αυξανόμενη άγνοια μας, την απομάκρυνση μας, τη μείωση των διανοητικών, γνωστικών, βουλευτικών ικανοτήτων.

Η λογική των πραγμάτων

Η εξασθένιση των περιεχομένων στην οποία υπόκειται η ζωή των εκτός δεν είναι η συνέπεια μιας επιχείρησης σαδιστικά προγραμματισμένης από τους εντός. Η διαδικασία ταξικού επαναπροσδιορισμού βρίσκεται στη λογική των πραγμάτων, δηλαδή στη λογική της αναδόμησης της παραγωγικής διαδικασίας.

Περνώντας από τη βιομηχανική δομή, που βασίζεται στις μεγάλες επενδύσεις και στον προγραμματισμό, στη μεταβιομηχανική δομή-πέραςμα που πραγματοποιήθηκε μέσω τη επέμβασης του Κράτους- που

βασίζεται στην ελαστικοποίηση της παραγωγής, η οποία με τη σειρά της υπαγορεύεται από τις νέες τεχνολογίες, φτάσαμε μπροστά στο πρόβλημα της εξασθένησης κάποιων ικανοτήτων και την ανάπτυξη άλλων.

Αυτό έχει επιφέρει βαθιές πολιτισμικές αλλαγές, που πραγματοποιήθηκαν κυρίως μέσω του σχολείου, των Μ.Μ.Ε., του θεάματος, του ελεύθερου χρόνου, κ.τ.λ. Με αυτόν τον τρόπο δομείται ο νέος άνθρωπος, ικανός να προσαρμόζεται, ένα εύκαμπτο ον με μέτριες ικανότητες, επομένως ούτε πολύ υψηλές αλλά ούτε και πολύ χαμηλές, με τάση προς την ομαδική εργασία, χωρίς καμία ιδιαίτερη κουλτούρα και χωρίς προοπτικές καριέρας ή κοινωνικής αναρρίχησης. Το σύνολο των νέων κατευθύνεται προς αυτές τις προοπτικές. Οι νέοι, χειρονακτικά πιο ικανοί (αλλά όχι πολύ) αλλά πολιτισμικά πιο μέτριοι, έχουν περάσει από μία προετοιμασία που δεν εμβαθύνει σε κάποιο πολιτισμικό τομέα αλλά κινείται σε ένα ευρύ επιφανειακό φάσμα. Με λίγα λόγια γνωρίζουν περισσότερα πράγματα αλλά μόνο επιφανειακά.

Για μια ταξική ανάλυση

Να ξαναδιατρέξεις όλα τα στοιχεία μιας ταξικής ανάλυσης σημαίνει ότι πρέπει να βάλεις στη θέση τους όλα τα κομμάτια ενός τεράστιου παζλ που διαλύθηκε από την επιτάχυνση που δόθηκε από τις νέες τεχνολογίες στις κανονικές διαδικασίες αναδόμησης του κεφαλαίου.

Ήδη, στη φάση που το κεφάλαιο καλούσε σε βοήθεια το κράτος για να το σώσει, κάπου στις αρχές του '80, είδαμε πως οι διαδικασίες επικύρωσης πέρασαν όχι από τον έλεγχο και την καταστολή αλλά κυρίως από την επανεύρεση της συναίνεσης.

Αφότου πέρασε η φάση της ρύθμισης και το Κράτος μετατράπηκε από απλό ταμία σε τραπεζίτη, καταλάβαμε ότι δεν υπήρχε αυτή η τεράστια διαφορά μεταξύ Κράτους και κεφαλαίου και ότι η κοινωνικοποίηση του κεφαλαίου βάδιζε χέρι-χέρι με την ανατραπείσα εμπορευματοποίηση του κρατικού καπιταλισμού. Αυτά τα δύο, ιστορικά αντιθετικά σχήματα, τα βλέπουμε να πλησιάζουν το ένα το άλλο στο πρακτικό επίπεδο. Η διαχείριση των κοινών διαφοροποιείται σήμερα όλο και λιγότερο από τη διαχείριση των ιδιωτικών συμφερόντων.

Το να αγωνιστείς για τη σιγήρυνση των θέσεων, όπως φαίνεται να θέλουν να κάνουν τα αγωνιστικά υπολείμματα ενός συγκεκριμένου ενόπλου, είναι έξω απ' την ιστορία (πέρα απ' το να είναι έξω από κάθε λογική). Το όνειρο ενός πράγματος καταλήγει να επισκιάζει, για άλλη μια φορά, το ίδιο το πράγμα.

Σήμερα δεν μπορούμε να ανιχνεύσουμε τα όρια μιας ταξικής σύγκρουσης. Τουλάχιστον όχι με μαθηματική ακρίβεια. Το ίδιο ισχύει και πριν. Επομένως θα πρέπει να πάμε να τα αναζητήσουμε.

Ο δρόμος που προτείνω είναι αυτός της μείωσης της υλικής κατοχής από την τάξη των εκτός. Αυτή η μείωση δεν θα γίνει μέσω της επανοικειοποίησης αυτών που παράγει αυτή η τάξη. Η συσσώρευση του κεφαλαίου βασίζεται στην κλοπή. Μετά από μία σύντομη παρένθεση «κοινωνικής συμμετοχής» τα πράγματα κατευθύνονται προς τον αποκλεισμό. Η τεχνολογία επιτρέπει την ανάπτυξη ενός παραγωγικού συστήματος όπου οι εκτός θα συνεισφέρουν μέσω απλοποιημένων διαδικασιών ξένων προς την ουσιαστική φύση της παραγωγής. Διαδικασίες που δεν θα επιτρέψουν καμία αλλαγή της παραγωγικής κατάστασης που έχουν φτιάξει οι εντός. Η τεχνολογία θα

ανήκει αναγκαστικά στους εντός ενώ στους εκτός θα δοθεί ο ρόλος της παθητικής χρήσης της. Αυτή η παθητική χρήση δεν θα επιτρέψει καμία οικειοποίηση της τεχνολογίας κι έτσι όπως πάνε τα πράγματα και τα σχέδια μείωσης, δεν θα επιτρέψει ούτε καν την επιθυμία για κάτι τέτοιο.

Ο χώρος στον οποίο εφαρμόζονται σήμερα αυτά τα σχέδια μείωσης είναι οι νέοι. Πρόκειται για έναν κοινωνικό χώρο που αποτελεί το φυτώριο των μελλοντικών εκτός και εντός. Σήμερα, περισσότερο από πριν, είναι δυνατόν η εξαιρετική ικανότητα και ευφυΐα ενός ατόμου να του δώσει το εισιτήριο πρόσβασης στην τάξη των εντός. Αυτό σημαίνει ότι πλέον δεν είναι η καταγωγή που παίζει το βασικό ρόλο στην επιλογή. Η ανάγκη για νέα άτομα, νέους εντός, εξαρτάται από την ανάγκη ενός συγκεκριμένου αριθμού τεχνοκρατών. Και δεν σημαίνει απαραίτητα ότι αυτός ο αριθμός θα ανταποκρίνεται μελλοντικά στους σημερινούς κρατούντες των οικονομικών τυχών.

Μακριά από την αντικειμενική ασφάλεια

Ενόψει μιας παραγωγικής προοπτικής που βασίζεται στην ελαστικότητα, αναδύθηκε και η ανάγκη για μια ιδεολογία που να προτείνει μοντέλα συμπεριφοράς μακριά από τη σταθερότητα κι επομένως από τη σιγουριά και την ασφάλεια.

Πλέον κάθε συζήτηση πάνω στη «σίγουρη» δουλειά -που βέβαια έγινε κάτι το μυθικό, κάτι το αρχαιολογικό- αντικαταστάθηκε από μια συζήτηση πάνω στις ευκαιρίες που εκ των πραγμάτων έχουν αυξηθεί. Πρόκειται για περισσότερες ευκαιρίες να αποκτήσεις εμπειρίες, διάφορες γνωριμίες, εμπειρίες ρευστών αξιών και ατομικισμού. Κάθε νέος ωθείται να φτιάξει ένα

ελαστικό στυλ ζωής που να είναι ικανό να προσαρμόζεται στις ρευστές συνθήκες της αγοράς εργασίας (και όχι μόνο) αλλά και της ίδιας της πραγματικότητας στο σύνολο της.

Όλα αυτά δεν είναι συνέπεια μιας αποτυχίας αλλά είναι η αιτία αυτής της αποτυχίας. Η έλλειψη ενδιαφέροντος για την πολιτική και τα κοινά, που υπάρχει στους νέους, είναι σίγουρα μια αποτυχία αλλά μονάχα από μια συγκεκριμένη οπτική που ορίζει την πολιτική με εξουσιαστικούς όρους (κόμμα). Κατ' αυτήν την έννοια η κατάρρευση των παραδοσιακών αξιών (οικογένεια) επέφερε και την κατάρρευση των παραδοσιακών πολιτικών αξιών.

Το να προτείνεις στους νέους μια παραδοσιακή λύση όπως π.χ. τα «επαναστατικά» συνδικάτα είναι εντελώς εκτός χρόνου και τόπου.

Οι νέοι απομακρύνθηκαν από το μύθο της ασφάλειας (δουλειά, καριέρα, σταθερότητα, οικογένεια, κόμμα) όχι βέβαια με σκοπό να κάνουν τους επαναστάτες. Ίσα-ίσα, συμβαίνει το αντίθετο. Να γιατί η κριτική μας στο κόμμα, που κάναμε κάποτε, θα έπρεπε να πάει μέχρι βάθους, μέχρι το κόμμα που βρίσκεται μέσα μας. Για να μην μπερδευτούμε με την κριτική (φαινομενική) του νέου Κράτους που θέλει να προτείνει μια νέα τάξη στη φαινομενική έλλειψη τάξης. Εν τέλει, η απώλεια σιγουριάς (ελαστικότητα) δεν είναι άλλο από την αναζήτηση (κατά μια άποψη, ήδη πραγματοποιημένη) μιας σιγουριάς (κι επομένως ενός ελέγχου) πιο στερεής και πιο σημαντικής.

Η ζωή

Αυτό είναι το κεντρικό σημείο των ενδιαφερόντων των νέων. Να ζήσουν μια ανεκτική ζωή. Αυτό επιφέρει τη μετάθεση των μελλοντικών στόχων σε

ένα αβέβαιο και πρόσκαιρο παρόν. Οι βεβαιότητες του παρελθόντος εξαφανίζονται για να αφήσουν τη θέση τους σε μόδες και αμφιταλαντεύσεις που προτείνονται ως «ευκαιρίες» ενώ δεν είναι τίποτα άλλο παρά ψευδαισθήσεις. Όπως άλλωστε ψευδαισθήσεις ήταν και οι βεβαιότητες του παρελθόντος όσον αφορά το κόμμα ή το εργατικό Κράτος.

Κι επειδή πολλά πράγματα ξεχνιούνται γρήγορα, οι νέοι δεν θεωρούν αυτή τη μνήμη αντικείμενο κριτικής. Όλα αυτά απλά δεν υπάρχουν. Η σφαίρα της καθημερινότητας, οι διαπροσωπικές σχέσεις, οι ευκαιρίες της κάθε μέρας, ο πειραματισμός, η άκριτη άρνηση της πολιτικής, όλα αυτά αντικαθιστούν ασυνείδητα το οπλοστάσιο του παρελθόντος.

Τώρα, αν η καθημερινότητα είναι επαναληπτική, αν οι σχέσεις πνίγονται στην ανία, αν οι ευκαιρίες αποκαλύπτονται ένα ψέμα, αν ο πειραματισμός είναι μονάχα μια μόδα κι αν η άρνηση της πολιτικής είναι αποτέλεσμα άγνοιας και όχι προϊόν κριτικής σκέψης, όλα αυτά δεν μπορούν να υποβληθούν σε καμία περαιτέρω εμβάθυνση.

Η απάντηση στις διαδικασίες μείωσης απευθύνεται συχνά σε έναν επαναπροσδιορισμό των μοντέλων του παρελθόντος. Π.χ. το κεφάλαιο ωθεί προς την ελαστικότητα. Όμως όποιος παίρνει το μήνυμα μετατρέπει αυτό το μοντέλο σε προσαρμοστικότητα. Επομένως ανακαλύπτει ξανά την αξία της μιζέριας των μικρών ικανοποιημένων αναγκών μέσω μιας ψευδο-αυτονομίας, της εγκατάλειψης των επιθυμιών (η οποία στη συνέχεια γίνεται συνήθεια), της θυσίας ως ασκητικό μοντέλο παραποίησης της ανάγκης. Κι έτσι, ως δια μαγείας, στη ζωή των νέων, δίπλα από τις συμπεριφορές που επιτάσσει ο εκσυγχρονισμός (άρνηση της εργασίας, της καριέρας, της κοινωνικής αναρρίχησης, της σταθερότητας) παρατάσσονται τα υποκατάστατα της βόλεψης, της μαύρης εργασίας, της ψευδο-ελευθερίας του «δεν κάνω τίποτα» (το οποίο συχνά σημαίνει «δεν ξέρω να κάνω τίποτα»). Στη βιασιότητα ενός καιρού ή εν πάση περιπτώσει στην επιθυμία για κοινωνική αναρρίχηση,

αντιπαράθετονται σήμερα η ανεκτικότητα, η παραίτηση, η οριζοντίωση και όλα αυτά σε ένα πιο ευδιαπέραστο πλαίσιο. Απ' αυτό προκύπτει ότι οι δυνατότητες που έχει ένα άτομο, το οποίο δεν έχει πολλές ικανότητες στην αρχή της κοινωνικής του ζωής, (δυνατότητες να εφοδιαστεί με κάποιες ευκαιρίες), ήταν περισσότερες όταν η αντικειμενική διαθεσιμότητα των ίδιων των ευκαιριών ήταν μικρότερη. Σήμερα παρόλο την αύξηση των αντικειμενικών ευκαιριών, έχουμε μια μείωση της υποκειμενικής διαθεσιμότητας σε αυτές τις ευκαιρίες. Μια παραίτηση, μια παράδοση στους ρυθμούς ζωής που έχουμε την ψευδαίσθηση ότι είναι προϊόν της θέλησής μας ενώ στην ουσία πρόκειται για αποφάσεις που παίρνονται στα εργαστήρια του Κράτους.

Η αβεβαιότητα ως επιλογή ζωής

Γενικά θα μπορούσαμε να πούμε τελείως αφηρημένα, ότι η άρνηση της σταθερότητας, της καριέρας, κ.τ.λ, είναι χωρίς αμφιβολία μια θετική κίνηση. Μεγάλο μέρος της αναρχικής κριτικής αφιερώθηκε στην καταστροφή των σταθερών ρόλων όπως αυτών της οικογένειας, του σχολείου, των κάθε είδους θεσμών, του Κράτους. Αυτή όμως η αβεβαιότητα, αυτή η προσωρινότητα που προκύπτει από αυτήν την άρνηση, πρέπει να συνοδεύεται από μια εσωτερική δύναμη, από ένα στοιχείο της συνείδησης του ατόμου, που θα είναι ικανό να μετατρέψει αυτή την ασταθή κατάσταση σε κάτι το σταθερό και ισχυρό, το οποίο σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να συγχέεται με την προσωρινή και εξουσιαστική τάξη και σταθερότητα που επιβάλλουν οι ισχύοντες θεσμοί.

Όμως τι απ' όλα αυτά μπορεί να εφαρμοστεί στην πράξη; Η τυχαία συνάντηση του δικού μας κριτικού σχεδίου, που σσκοπεύει στην κριτική

καταστροφή της σταθερότητας, με το κρατικό σχέδιο, που αποβλέπει στην δημιουργία μιας κατάστασης αστάθειας (διότι αυτή είναι η καλύτερη επιλογή για να οργανώσει απ' την αρχή τις διαδικασίες της εκμετάλλευσης), είναι μια ολέθρια συνάντηση. Πρόκειται στην ουσία για δύο φαινομενικά όμοια πράγματα, τα οποία όμως είναι συνάμα εντελώς διαφορετικά.

Το κεφάλαιο (κι επομένως το Κράτος) διεύρυνε στο μέγιστο τις

δυνατότητες, προτείνοντας οριζόντια ένα σιηνικό που πριν είχε τη μορφή πυραμίδας. Όμως ακόμα και σε μία «οριζόντια» δομή είναι δυνατόν να

υπάρξουν κάποια όρια, ακόμα πιο μισητά, εφ' όσον είναι πολύ δύσκολα να τα δεις και να τα κατανοήσεις. Η γοητεία της προσωρινότητας περιβάλλει το σύνολο των νέων, αλλά είναι διαφορετική από την προσωρινότητα που ήταν επιλογή μας κάποιες άλλες εποχές. Η αναγκαστική προσωρινότητα είναι ένα status τόσο δεδομένο όσο και τα status του παρελθόντος.

Η αντίφαση που κρύβεται πίσω απ' αυτήν την προπαγάνδα σχετικά με τη διεύρυνση των δυνατοτήτων που παρέχονται από τη μεταβιομηχανική κοινωνία, μπορεί να κατανοηθεί καλύτερα αν σκεφτούμε τον παραλληλισμό με το μποέμικο τρόπο ζωής. Έναν τρόπο ζωής που βασίζεται στην προσωρινότητα ως επιλογή ποιότητας ζωής, ως καλλιτεχνική ή διανοητική επιλογή. Μπορεί όμως τώρα ένας τέτοιος τρόπος ζωής, μια τέτοια νοοτροπία να γενικευτεί σε μαζικό επίπεδο; Φυσικά και όχι. Ή τουλάχιστον όχι όσον αφορά τη δημιουργικότητα. Διότι δεν είναι σωστή η ταύτιση προσωρινότητας και δημιουργικότητας. Εφ' όσον η πρώτη είναι μια επιβεβλημένη από τη ρουτίνα επιλογή, άσχετα αν αυτή ή ρουτίνα είναι καλώς ή κακώς πάντα η ίδια (αυτό που στην ουσία αλλάζει είναι ο τόπος και ο χρόνος του πατήματος ενός κουμπιού). Χωρίς τη δημιουργικότητα -που όντως απουσιάζει εξ' ορισμού, όπως είναι εύκολο κάποιος να δει- λείπει και η δυνατότητα να καταστρέψεις τη ρουτίνα κι επομένως λείπει και η δυνατότητα να καταστρέψεις το status που κατ' αυτόν τον τρόπο επιστρέφει για να αποικρυσταλλωθεί.

Η δημιουργικότητα δεν μπορεί να υπάρξει εκεί που λείπει μια συγκροτημένη ταυτότητα, μια ισχυρή και με βούληση προσωπικότητα. Χρειάζεται μια κάποια σιγουριά η οποία να σου επιτρέπει να κινείσαι άνετα μέσα σου, με όλες τις αντιφάσεις ενός τέτοιου ταξιδιού. Ακόμα και σε εξωτερικές συνθήκες ακραίας προσωρινότητας και ακραίων δυσκολιών ακόμα και σε επίπεδο επιβίωσης. Θα μπορούσαμε να πούμε πολλά για την δημιουργικότητα σε συνθήκες καταναγκασμού, όπως είναι αυτές στις οποίες

βρίσκονται σήμερα οι νέοι. Τα διάφορα ερεθίσματα για κοινωνικότητα, για οριζοντιοποίηση των αποφάσεων, για συλλογικότητα των εμπειριών, όλα αυτά είναι θετικά στοιχεία, τα οποία όμως πρέπει να φιλτραριστούν μέσω της μετατροπής τους σε στοιχεία της συνείδησης του ατόμου ώστε να μπορέσουν να αναδυθούν ως ερεθίσματα δημιουργικότητας. Όσο μένουν έτσι όπως είναι σήμερα, δηλαδή ερεθίσματα των γενικών συνθηκών του συστήματος, διαδικασίες μόδας και άκριτης αποδοχής, η ώρα της μετατροπής τους σε δημιουργικά στοιχεία απέχει πολύ.

Η προσαρμογή

Οι νέοι προσαρμόζονται. Κι αυτό είναι αλήθεια. Και προς αυτήν την κατεύθυνση ωθούν τα πράγματα τα συμφέροντα και οι στρατηγικές της κυρίαρχης τάξης. Σήμερα κανείς δεν μπορεί να πει ότι υπάρχουν κάποια συγκεκριμένα προγράμματα προς αυτήν την κατεύθυνση, δηλαδή προς τη βαθμιαία απώλεια των ικανοτήτων των νέων. Όμως υπάρχει μια αντικειμενική κίνηση των παραγωγικών συμφερόντων (κι επομένως της αγοράς εργασίας) και μια γενικευμένη άρνηση που χτύπησε πρωτίστως την ίδια την ικανότητα προσανατολισμού με αυτόνομο τρόπο.

Η επιβεβλημένη προσωρινότητα ωθεί τους νέους να αποφεύγουν κάθε προσπάθεια να μεταβάλλουν αυτήν την κατάσταση σε προσωρινότητα επιλογής. Επί πλέον χάνεται ακόμα και η δυνατότητα να ξεχωρίσεις αυτές τις δύο καταστάσεις. Ο καθένας μας βρίσκεται σε μια αβέβαιη κατάσταση και προσπαθεί να «την βγάλει». Υπάρχει απώλεια γερών σημείων αναφοράς (η ισχυρή επιθυμία για κάτι), τα οποία κατά καιρούς ήταν μια ώθηση για αγώνα, και στην περίπτωση της απόκτησης επαναστατικής συνείδησης, τροφοδοτούσε την ταξική σύγκρουση, την άμεση δράση και την επίθεση.

Σήμερα, μιλώντας γενικά πάντα, ο καθένας ψάχνει μια λύση όσον αφορά το πρόβλημα της καθημερινότητας. Αλλά αυτή η λύση πρέπει να αναζητηθεί σε ένα κατώτερο επίπεδο. Όλοι κοιτάνε γύρω τους και αποδέχονται μοντέλα συμβιβασμού σύντομης διάρκειας, στη στενή λογική της ατομικής εξέλιξης ή το πολύ-πολύ στα πλαίσια του γκέτο τους. Οι διάφορες δυναμικές βυθίζονται στην πλατιά θάλασσα των δυνατοτήτων και καταλήγουν να πνιγούν σε μια κουταλιά νερό από το ποτήρι των συμβιβασμών με τους ίδιους τους εαυτούς τους και με το περιβάλλον τους.

Η χαμένη προσωπική ταυτότητα δεν αναζητείται πια πουθενά. Στο παρελθόν αυτή η αναζήτηση οδηγούσε στην ουτοπία. Σήμερα αυτή η ταυτότητα, στην καλύτερη των περιπτώσεων, αναζητείται στη γενικευμένη αναποφασιστικότητα. Ο καθένας μας ταυτίζεται με την αβεβαιότητα, με το μερικό, με αυτό που αποφάσισε η κυβέρνηση, με το άμεσα απτό. Είναι πολύ ανησυχητική η αίσθηση ότι «όλα πάνε καλά» που συναντάται στους νεανικούς κύκλους. Πρόκειται για έναν πραγματισμό που ξεκόβει από κάποιο μελλοντικό σχεδιασμό, από τα μεγάλα γιατί της ζωής, από την κοινωνική ανατροπή που είναι δυνατή.

Τη στιγμή που η εξουσία μιλάει για διεύρυνση των δυνατοτήτων, οι νέοι συλλέγοντας το βαθύ νόημα αυτής της απάντησης, κλείνονται στο ρεαλισμό της καθημερινότητας, στη μοιρολατρία, στο βασικό μισθό, στο γκέτο τους στο οποίο είναι δυνατόν να επιβιώσεις.

Το αδύναμο τμήμα

Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ανήκει στο αδύναμο τμήμα του. Αυτό που έχει προβλήματα ολοκλήρωσης. Σε μια κατάσταση γενικευμένης κενότητας του σχολείου, σε επίπεδο περιεχομένου αλλά και σε επίπεδο πρόσβασης στην αγορά εργασίας, μόνο μια μικρή μειοψηφία, οικονομικά

ισχυρή, η οποία βρίσκεται κοινωνικά πιο κοντά στα κέντρα διαχείρισης της εξουσίας, έχει τη δυνατότητα πρόσβασης στα μετασχολικά ιδρύματα τα μόνα που εγγυούνται την είσοδο στον κόσμο των εντός.

Για το αδύναμο τμήμα, υπάρχουν κάποια υποκατάστατα που φτιάχτηκαν επίτηδες πάνω στο καλούπι των παλιών αξιών της εναντίωσης, αξίες που τις υποστήριζαν οι επαναστάτες. Θυμάστε την «ποιότητα ζωής»; Αρκεί αυτό το παράδειγμα για να καταλάβετε για τι πράγμα μιλάμε.

Το νέο γκέτο

Ο νέος που είναι εκτός απ' την αρχή κιόλας κατευθύνεται πλέον όχι προς τα διάφορα επιμορφωτικά περιεχόμενα, τα μόνα που θα μπορούσαν τα του εγγυηθούν την πρόσβαση στον κόσμο των εντός αλλά προς το μέρος του φαινομενικού. Έτσι το γκέτο χτίζει τα τείχη του γύρω απ' αυτό το αδύναμο τμήμα. Σιγά-σιγά τα ουσιαστικά στοιχεία που επέτρεπαν τη χρήση των διαφόρων οργάνων (ακόμα και για επαναστατικούς σκοπούς, αφού προηγουμένως το άτομο συνειδητοποίησε την ταξική του κατάσταση), αντικαθιστούνται από επαφές, γνωριμίες, ευκαιρίες, δυνατότητες. Τα πάντα μετατίθενται στον ελεύθερο χρόνο, στις ερωτικές σχέσεις, στις φιλικές σχέσεις, στις διάφορες πρακτικές της καθημερινότητας, στα χόμπι, στις μυστικιστικές, εσωτεριστικές, θρησκευτικές, αστρολογικές, ασκητικές πρακτικές. Η ενασχόληση με τα πολιτικά, όταν καταφέρνει να επανεμφανιστεί μέσω της απάτης της ψευτο-άρνησης των ιδεολογιών, που έχει επιβάλλει η εξουσία, κατευθύνεται προς ειρηνιστικούς και μη-βίαιους δρόμους. Το νέο γκέτο επομένως χτίζεται μέσα στα τείχη του βολέματος, της καθημερινής ζωής, της μυστικιστικής φυγής, της προσκόλλησης σε ένα

συγκεκριμένο τομέα απασχόλησης. Τα υπόλοιπα, όπως η κοινωνία, η επαναστατική δράση, το όνειρο ενός καλύτερου κόσμου, απλά ξεχνιούνται εκ των πραγμάτων.

Η λειτουργία των σχέσεων

Σε μια κατάσταση όπου κυριαρχεί ο συμβιβασμός και το βόλεμα, όπου είσαι αναγκασμένος να υποχωρήσεις σε κάποιες μεσαίες λύσεις για να μπορέσεις να διατηρήσεις κάποια ισορροπία, μπροστά στο πρόβλημα της αδυναμίας να χτίσεις μια γερή προσωπική ταυτότητα, οι σχέσεις αποκτούν μέγιστη σημασία.

Η φιλία, οι ερωτικές σχέσεις, οι συναντήσεις στα ίδια μέρη, η κωδικοποίηση των ίδιων χειρονομιών, των ίδιων συμπεριφορών, των ίδιων λέξεων, κ.λ.π. Σιγά-σιγά αφοσιώνεσαι στα ίδια άτομα, στα ίδια πράγματα, στα ίδια λόγια, στις ίδιες χειρονομίες, στα ίδια ρούχα. Όλα αλλάζουν για να μείνουν τελικά τα ίδια. Οι σχέσεις υποκαθιστούν αυτό που δεν υπάρχει πια: την ιδεολογική εξάρτηση, την οργάνωση της εργασίας, τις βίαιες κοινωνικές ανισορροπίες, την πυραμιδική δομή της κοινωνίας.

Το άτομο ψάχνει μια δύνη μέσα στην οποία παγιώνεται το ερμητικό κλείσιμο στο γιέτο. Η πραγματικότητα προτείνει τις ίδιες εμπειρίες με αυτές του υποκειμένου. Το υποκείμενο δεν καταφέρνει να ζήσει άλλες εμπειρίες. Επομένως συνεχίζεται η στατικότητα των εμπειριών ανάμεσα στην εξωτερική πραγματικότητα και το άτομο. Κι έτσι το άτομο διαμορφώνεται από την εξωτερική πραγματικότητα και αυτή αναπαράγει τα πρότυπα του ατόμου.

Η εξωτερική πραγματικότητα βιώνεται ως κάτι το πολύ μακρινό και ανατανόητο και κατά βάθος ως κάτι το εντελώς αδιάφορο. Αυτό που το άτομο καταφέρνει να συλλέξει είναι οι απολήξεις αυτής της πραγματικότητας. Αυτές οι απολήξεις είναι η καθημερινότητα με όλους τους

μύθους της, οι κοινοτοπίες της, τα σπορ, η μουσική, η μόδα, τα σύμβολα ομορφιάς, πλούτου, δύναμης, κ.τ.λ. Τα υπόλοιπα, οι αιτίες αυτών των συμβόλων που τις ζούμε στο πετσί μας κάθε μέρα, θεωρούνται -και είναι εκ των πραγμάτων- μακρινές, τυχαίες κι επομένως ανύπαρκτες. Και η ζωή που δεν είναι μόνο αναμονή αλλά και δράση, να που μετατρέπεται σε θεάμα. Και μόνο μέσω του θεάματος, που προωθεί η εξουσία, οι νέοι μπορούν να έχουν κάποιο «λόγο», να βρουν το «δρόμο» τους, να βρουν την «ατομικότητά» τους. Στο χώρο όπου αισθάνονται πιο άνετα, βασιλεύουν νόμοι, τους οποίους αν πάρεις κατά λέξη, είναι η πραγματοποίηση της παλιάς ουτοπίας: ισότητα, αδελφοσύνη, ερωτάς, φιλία, ειρήνη. Μόνο που στο βασίλειο του ψεύδους όλα τα σιατά μυρίζουν το ίδιο..

Η έλλειψη ταυτότητας

Είδαμε πώς όλα αυτά καθιστούν αδύνατη τη δόμηση της προσωπικότητας ή τουλάχιστον πώς ευνοούν καταστάσεις προσαρμογής οι οποίες παράγουν ρευστές προσωπικότητες, με ελάχιστη γνώση του εαυτού τους.

Δεν θα μπορούσαν να είναι διαφορετικά τα πράγματα. Σε μια κατάσταση στην οποία αυξάνονται οι δυνητικές ευκαιρίες, για να αποφύγει το άτομο την απόλυτη ματαιότητα (τη φυγή στην ψευδαίσθηση: ναρκωτικά, θρησκείες, κ.τ.λ.) πρέπει αναγκαστικά να υποχωρήσει μπροστά σε πραγματιστικές, οπορτουνιστικές επιλογές. Όμως η ταυτότητα δεν μπορεί να χτιστεί πάνω σε τόσο αδύναμες βάσεις. Φυσικά ακόμα και ο παλιός καριερίστας με την «σχυρή» προσωπικότητα ήταν οπορτουνιστής. Όμως σε αυτήν την περίπτωση έχουμε να κάνουμε με μια διαδικασία αποφάσεων, μια στρατηγική, η οποία όσο κι αν είναι για γέλια ή μακιαβελική, παραμένει πάντα μια στρατηγική. Ο οπορτουνισμός για τον οποίο μιλάμε είναι ουσία

και όχι στρατηγική, είναι περιεχόμενο και όχι επιφάνεια. Αυτός ο οπορτουνισμός στερείται ταυτότητας (οποιαδήποτε ταυτότητας, ακόμα και αυτής του ειμεταλλευτή π.χ.). Και όντας δίχως ταυτότητα οδηγείται στην καταστροφή.

Έτσι οι νέοι μπορούν να ψάξουν μια δουλειά ζώντας πάντα στην ίδια κατάσταση, αυτή του ανέργου, της μαύρης εργασίας, την οποία τη ζουν ως «ξένου» και πάντα σαν να είναι μια μεταβατική κατάσταση. Σήμερα εδώ, αύριο εκεί, μεθαύριο πουθενά. Το ίδιο ισχύει και για την οικογένεια. Οι νέοι ζουν με την οικογένεια τους χωρίς όμως να συμμερίζονται τις αξίες της. Μπορούν να την εγκαταλείψουν κιόλας χωρίς όμως να σκεφτούν τα κίνητρα αυτής της εγκατάλειψης.

Απ' όλα αυτά προκύπτει ότι οι νέοι δυσκολεύονται να βρουν μια κλίμακα αξιών στις κοινωνικές τους σχέσεις. Δεν ξέρουν αν είναι πιο σημαντική η οικογένεια ή η δουλειά, η δραστηριότητα στα πλαίσια μιας ομάδας ή η ενασχόληση με μιαν άλλη.

Μπορούμε να δούμε πως κάποιοι σύντροφοι που αγωνίζονται με μέσα όπως η αντιπληροφόρηση ή η άμεση δράση, κ.τ.λ, ξαφνικά προτείνουν να κάνουν συμφωνία π.χ. με το Δήμο για να τους κάνει κάποια παραχώρηση. Κι εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με αντιφάσεις ή με δεν ξέρω 'γω τι, αλλά με έλλειψη ταυτότητας. Απ' αυτήν την έλλειψη ταυτότητας προέρχεται μια ακαθόριστη και απρόβλεπτη συμπεριφορά.

Τα επίπεδα της έντασης

Η αντιφατικότητα του ατόμου είναι ένα παθολογικό γεγονός και πρέπει να βρει μια διέξοδο. Δεν μπορούμε να μένουμε για πάντα μετέωροι ανάμεσα στις τόσες επιλογές. Πρέπει κάποια στιγμή να αποφασίσουμε. Φυσικά ακόμα και η απουσία επιλογών μπορεί να είναι μια επιλογή ή αν προτιμάτε

ακόμα και το να μην είσαι σε θέση να διαλέξεις κάτι άλλο είναι κι αυτό μια επιλογή, εφ' όσον γίνεται μη αντιστρέψιμη μετά από κάποιο σημείο.

Το άτομο μπορεί να ζει σε καταστάσεις αστάθειας για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. Όμως οι συνέπειες της αβεβαιότητας βαρύνουν τον άνθρωπο. Σε καταστάσεις απώλειας ενός μοντέλου αξιών, σε καταστάσεις οριζοντίωσης των προσανατολισμών, ή οδηγείσαι γρήγορα στη συνειδητοποίηση ή καίγεσαι με μεγάλη ευκολία.

Και οι νέοι σίγουρα διατρέχουν έναν τέτοιο κίνδυνο. Η συνειδητοποίηση της θέσης τους, αυτής των ειγμάτων, μπορεί να γίνει με πολλούς τρόπους. Ακόμα και με τους τρόπους που γινότανε στο παρελθόν (αυτούς της αλλοτριώσεως). Όμως με τίποτα δεν σημαίνει ότι από μόνη της και ιδιαίτερα στις εμβρυϊκές μορφές της, μπορεί να οδηγήσει σε ένα σχέδιο. Αντίθετα δηλαδή απ' ό,τι γινότανε στο παρελθόν, όταν η αλλαγή της προσωπικότητας, ακολουθούσε ορισμένες αντικειμενικές και υποκειμενικές συνθήκες και μπορούσε να βρει ανταπόκριση σε μια αρκετά ορατή πρακτική. Από εκείνο το σημείο και μετά ο δρόμος προς την οικειοποίηση ήταν σύντομος. Ακόμα και από την απώλεια ταυτότητας κάποιος αισθάνονταν προσβεβλημένος και ήταν σε θέση να πεθάνει γι' αυτό. Όμως σήμερα δεν είναι μονάχα ένα πρόβλημα έλλειψης.

Μπροστά σε μια αντιφατική κατάσταση, ανοιχτή σε πολυάριθμες δυνατότητες, το άτομο γίνεται αντιφατικό με τον ίδιο του τον εαυτό, συνειδητοποιεί ότι του λείπει ένα σχέδιο, μια επιθυμία, μια θέληση. Κι όλα αυτά μπορούν να έχουν τρομερές συνέπειες. Η απρόβλεπτη συμπεριφορά μένει τέτοια μέχρι βάθους.

Η βία που παράγεται απ' αυτή τη συσσώρευση αντιφάσεων δεν μπορεί να μεταφραστεί άμεσα στο δικό μας κώδικα ο οποίος βασίζεται στις παραγωγικές σχέσεις του παρελθόντος.

Το σχέδιο της εξουσίας

Δεν πρόκειται για κάτι το συγκεκριμένο. Παρ' όλα αυτά βασίζεται, όπως έχουμε δει, στην ελαστικότητα. Αυτό όμως επιφέρει και κάποιους κινδύνους. Καταρχήν υπάρχει ο κίνδυνος μιας απρόβλεπτης ταξικής σύγκρουσης. Το Κράτος και το κεφάλαιο τα τελευταία εκατό χρόνια, μαζί ή χωρία, έτρεφαν φρούδες ελπίδες ότι θα μπορούσαν να οικειοποιηθούν τα πάντα. Όμως κατά βάθος δεν είχαν ποτέ την ψευδαίσθηση ότι θα άφηναν τους πάντες ευχαριστημένους, ειμεταλλευτές και ειμεταλλευόμενους.

Σήμερα, με τις ριζικές αλλαγές που έγιναν την τελευταία δεκαετία, δεν υπάρχει τόσος ενθουσιασμός, όσο κι αν πιστεύουμε ακόμα κι εμείς οι ίδιοι ότι η συμμαχία κράτους και κεφαλαίου γέννησε πολλές δυνατότητες για την κυριαρχία. Ξέρουν καλά ότι πάντα υπάρχει χώρος για την ανάδυση κοινωνικών συγκρούσεων, εφόσον είναι αδύνατη η πραγματοποίηση ενός συνολικού κοινωνικού σχεδιασμού καθώς και η πραγματοποίηση μεμονωμένων σχεδίων ατομικής ευχαρίστησης από τους νέους. Όμως οι κυρίαρχοι θέλουν να παραμυθιάζονται για ακόμα μια φορά και υποστηρίζουν ότι σε κάθε περίπτωση υπάρχει χώρος για προσωπική ευχαρίστηση και ότι οι διάφορες αντιφάσεις μπορούν να ξεπεραστούν από πραγματιστικές λύσεις.

Ο καθένας έχει κι από έναν τρόπο για να ξεγελιέται. Ακόμα κι ανάμεσα σε αυτούς που αγωνίζονται ενάντια στην κυριαρχία.

Το ξεπέρασμα των παλιών μεθόδων ταξικής πάλης

Οι διάφορες οργανωτικές δομές (κόμμα, ομοσπονδίες, συνδικάτα, κ.τ.λ.), που προέρχονται από τις διάφορες ιδεολογικές και πρακτικές κατατάξεις, τους σκιοπούς και τις ουτοπίες, γεννήθηκαν από την ανάγκη να οργανώσουν

την αντίσταση των εργαζομένων ενάντια στην εξουσία των αφεντικών. Απ' αυτήν την ανάγκη προέρχεται η πρωταρχική και απόλυτα σημαντική ανάγκη για ένωση, ώστε να υπερασπιστούν τα δικαιώματά τους (και κυρίως αυτό της επιβίωσης, που αρκετές φορές απειλήθηκε κατά το παρελθόν) κι έπειτα για να επιτεθούν με σκοπό άλλες κατακτήσεις.

Η μονολιθικότητα του κεφαλαίου ήταν ορατή όχι μόνο ως οικονομική δύναμη και ως κάτοχος των μέσων παραγωγής αλλά και ως φυσικός χώρος: τα εργοστάσια. Δεν ήταν τυχαίο το γεγονός ότι τα εργοστάσια κατασκευάστηκαν στα ίδια αρχιτεκτονικά πρότυπα με αυτά των φυλακών και των στρατοπέδων. Όπως επίσης δεν ήταν τυχαίο το γεγονός ότι παλιά στρατόπεδα μετατρέπονταν σε εργοστάσια και φυλακές. Επομένως ο προορισμός των ολοκληρωτικών θεσμών ήταν ο ίδιος. Για να μπορέσεις να αγωνιστείς κάτω απ' αυτές τις συνθήκες χρειάζονταν να ενωθείς με τους άλλους. Με αυτήν την ένωση σχεδιάζονταν στρατηγικές που ήταν εκείνες της «αντιεξουσίας», δηλαδή της αντικατάστασης της παλιάς εξουσίας με μια καινούργια. Δεν είναι ανάγκη να συζητήσουμε για τις τραγικές συνέπειες αυτής της πολιτικής. Εδώ με ενδιαφέρει να εμβαθύνω στην αλλαγή των συνθηκών της μονολιθικότητας του κεφαλαίου και του Κράτους.

Ας πούμε ότι σήμερα το κεφάλαιο δεν έχει πια μια «καρδιά», όπως επίσης δεν έχει μια «καρδιά» και το Κράτος.

Τα μεγάλα βιομηχανικά κέντρα διασκορπίζονται πια σε όλο το διεθνή χώρο και χωρίζονται όλο και περισσότερο χάρη στις δυνατότητες προγραμματισμού που προσέφερε η ηλεκτρονική, η οποία εργάζεται σε πραγματικό χρόνο. Για παράδειγμα, δεν υπάρχουν πια τα μεγάλα στοιχεία των μεγάλων βιομηχανιών. Τα διάφορα υλικά διανέμονται ακόμα και σε μεγάλες αποστάσεις, χωρίς καμία λογική. Όταν σε κάποιο σημείο της γης χρειάζεται ένα κομμάτι, μπορείς να διαβάσεις στο κομπιούτερ που βρίσκεται το πιο κοντινό μέρος στο οποίο υπάρχει αυτό το κομμάτι και σου έρχεται με το αεροπλάνο. Αυτό το σύστημα είναι λιγότερο δαπανηρό απ' ότι φαίνεται γιατί κατ' αυτόν τον τρόπο δεν υπάρχει το κόστος της αποθήκευσης μεγάλων ποσοτήτων, το κόστος της διαχείρισης των διαφόρων αποθηκών που βρίσκονται διάσπαρτες και που έχουν εκατομμύρια κομμάτια, με όλα τα ρίσκα που συνεπάγεται αυτή η αποθήκευση. Το ίδιο θα μπορούσαμε να πούμε και για τις αλυσίδες παραγωγής που έχουν πλέον ρομποτοποιηθεί. Σε κάθε περίπτωση, η μονολιθικότητα των μεγάλων βιομηχανιών τείνει να εξαφανιστεί και μαζί με αυτήν η ίδια η παρουσία των εργατών στα εργοστάσια.

Όσον αφορά τη δομή του κράτους, ήδη από πολύ καιρό δεν υπάρχει αυτό που ονομάζουμε «η καρδιά του κράτους». Κανένας συντελεστής του κρατικού μηχανισμού δεν είναι αναγκαίος αλλά όλοι αυτοί οι συντελεστές είναι εύκολα αντικαταστάσιμοι, είτε σε πολιτικό είτε σε διοικητικό επίπεδο. Γι' αυτό είναι πλέον πολύ άτοπη η δράση των εξουσιαστών μαρξιστών, σαν τις Ερυθρές Ταξιαρχίες κι άλλων ομοίων τους, οι οποίοι βάσισαν τη δράση τους σε μια τόσο παλιά και ξεπερασμένη ανάλυση και επέβαλαν αυτήν τη μορφή δράσης, περιμένοντας αποτελέσματα που δεν ήταν δυνατόν να έρθουν (π.χ. η υπόθεση Μόρο) εκτός κι αν μιλάμε με όρους μικρότερης ή μεγαλύτερης αντιφατικότητας (π.χ. η υπόθεση Τσιρίλλο) στις κρατικές

απαντήσεις. Οι εξουσίες του Κράτους κεντριάζονται στο χώρο και διανέμονται οριζοντίως.

Επομένως πρέπει να θεωρήσουμε ως ανεφάρμοστες στις σημερινές συνθήκες τις παλιές μεθόδους οργάνωσης των εκμεταλλευόμενων.

Τι θα προτείναμε; Αυτό που κάνουμε ήδη από καιρό και το οποίο θα συνοψίσουμε σε λίγες σειρές. Τις αυτόνομες μονάδες βάσης, αυτοδιαχειριζόμενες δομές που γεννιούνται σύμφωνα με τις περιστάσεις και που ανατρέχουν στη διαρκή σύγκρουση, στην αυτοδιαχείριση και στην επίθεση.

Αναφερόμαστε σε άτυπες ομάδες οι οποίες αναγνωρίζονται μέσα από την εξεγερσιακή μεθοδολογία, δηλαδή μέσα από την συνεχόμενη ευαισθητοποίηση των εκμεταλλευόμενων ώστε να μεταμορφώσουμε όλα τα εξεγερσιακά ένστικτα και όλες τις ανατρεπτικές τάσεις σε εξεγερσιακές μορφές που να έχουν μια ελάχιστη οργάνωση και πολιτική ανάλυση.

Για την επίθεση εδώ και τώρα και όχι στο μέλλον όταν θα «ωριμάσουν οι συνθήκες», υποστηρίζουμε τις επεμβάσεις που θα έχουν ως σκοπό την καταστροφή των δομών του κεφαλαίου και του Κράτους. Δομές εννοούμε τις διάφορες απολήξεις πάνω στις οποίες βασίζεται η εξάπλωση του κεφαλαίου. Τα μεγάλα κέντρα που ακόμα υπάρχουν είναι μονάχα σύμβολα εκείνου του πράγματος που δεν υπάρχει πια, ή ακόμα κι αν υπάρχει, χρειάζεται εκατομμύρια τερματικές συνδέσεις (καλώδια, αγωγοί, πυλώνες, κεραιές, στύλους, κέντρα ερευνών, κέντρα διαλογής, κ.τ.λ.) χωρίς τις οποίες θα ήταν άχρηστα.

Γι' αυτούς τους λόγους υποστηρίζουμε ότι οι οργανωτικές δομές του παρελθόντος (κόμματα, συνδικάτα κάθε είδους) και οι ειδικές δομές (ενώσεις, ομοσπονδίες) ανήκουν στο παρελθόν και είναι εκτός χώρου και χρόνου δεδομένου ότι άλλαξαν και αλλάζουν οι συνθήκες της πραγματικότητας.

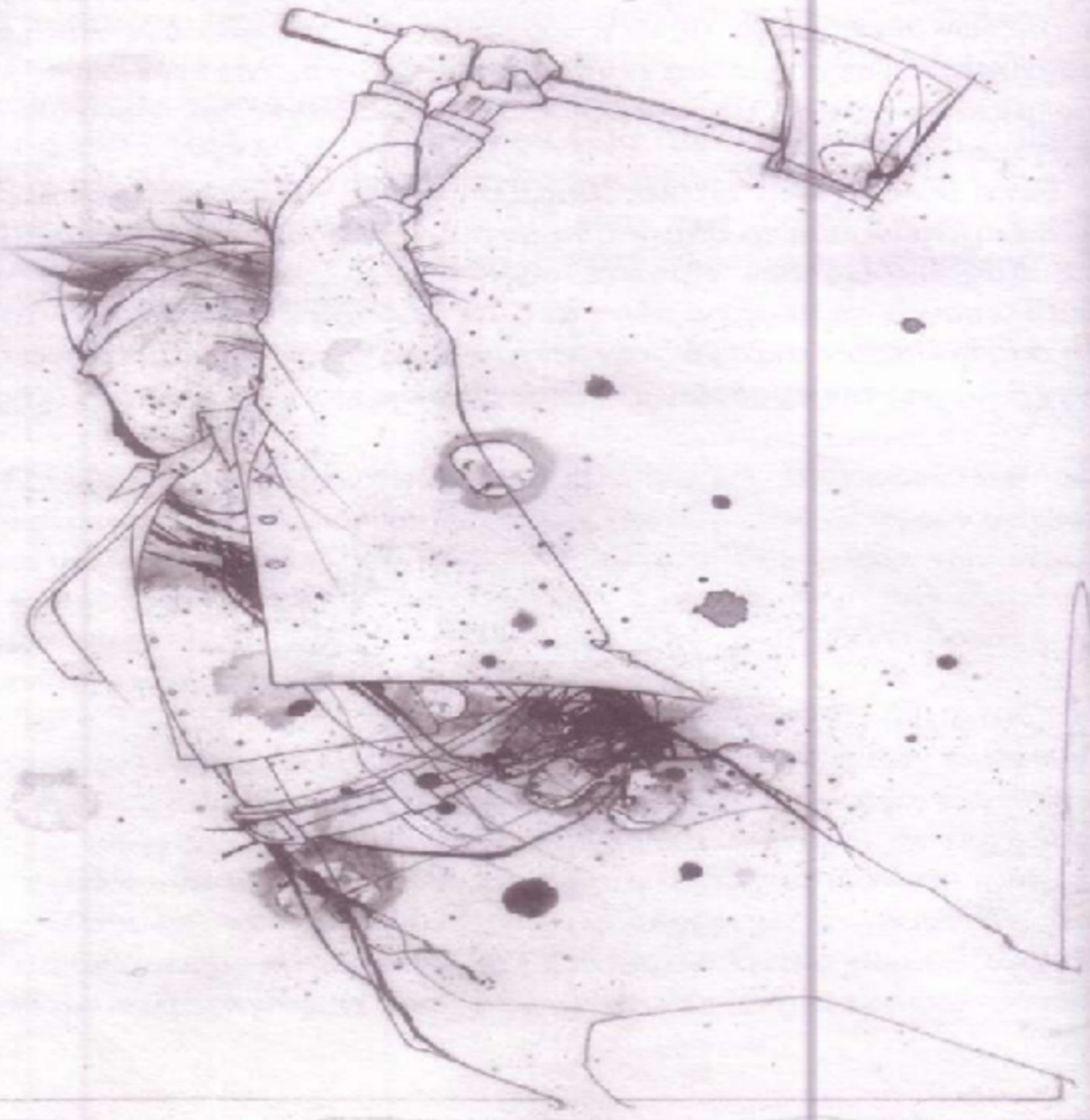
Η επαναστατική παρουσία

Παρόλο που βρισκόμαστε σε μια στιγμή αναρροής και τα συμφέροντα του κεφαλαίου και του Κράτους (που οδηγούν σε μια γενικευμένη απραξία) παντρεύονται με την αδιαφορία των νέων (που προέρχεται από την απόρριψη των αδιεξόδων των ιδεολογικών περιπετειών του παρελθόντος), νομίζω ότι είναι δυνατή η επανεμφάνιση της επαναστατικής παρουσίας.

Αυτήν την υπόθεση τη στηρίζω σε δύο σημεία. Πρώτον, η κατάσταση μέσα στην οποία βρίσκονται οι μεγάλες μάζες των νέων δεν είναι καθόλου καλή. Η αντιφατικότητα και η έλλειψη ταυτότητας θα οδηγήσουν (και οδηγούν ακόμα και σήμερα) σε εκρήξεις βίας που δεν θα είναι καθόλου εύκολο να κατανοηθούν και ακόμα πιο δύσκολο να κατευθυνθούν. Δεύτερον, είναι δυνατόν να αντιμετωπίσουμε κριτικά τα λάθη του παρελθόντος χωρίς όμως να πέσουμε στην παγίδα να γίνουμε οι μοιρολογίστρες της επανάστασης.

Πρέπει να έχουμε μια παρουσία προσαρμοσμένη στην καινούργια πραγματικότητα, δηλαδή μια παρουσία που να αρθρώνεται, με εργαλεία που να αποτελούν στοιχείο και όχι εμπόδιο αυτών των εκρήξεων βίας, για να τις κατευθύνουμε από την ασυνέχεια και τη σύγχυση στη συνέχεια και την ταξική συνείδηση. Με λίγα λόγια για να μετατρέψουμε τις αυθόρμητες αναταραχές σε συνειδητές εξεγέρσεις.

Είναι δυνατό κάτι τέτοιο; Νομίζουμε πως ναι και ως αναγκαία μέσα προτείνουμε το θάρρος να αντιμετωπίσουμε νέες καταστάσεις στις οποίες δεν είμαστε συνηθισμένοι, την ικανότητα να διαβλέπουμε τα κίνητρα πέρα από τις εμπειρίες του παρελθόντος, τη σαφήνεια των σκοπών, την απομόνωση όσων αγαπούν μόνο τα παχιά λόγια, την προετοιμασία της δράσης έστω και μειοψηφικής.

- Οι ταξικές μετατροπές
- Η απώλεια νοήματος της παλιάς κατανομής
- Οι εντός και οι εκτός
- Η λογική των πραγμάτων
- Για μια ταξική ανάλυση
- Μακριά από την αντικειμενική ασφάλεια

- Η ζωή
- Η αβεβαιότητα σαν επιλογή ζωής
- Η προσαρμογή
- Το αδύναμο τμήμα
- Το νέο γκέτο
- Η λειτουργία των σχέσεων
- Η ελλειψη ταυτότητας

- Τα επίπεδα της έντασης
- Το σχέδιο της εξουσίας
- Το ξεπέραςμα των παλιών μεθόδων ταξικής πάλης
- Η επαναστατική παρουσία